

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

19(28)

2019

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

TAUTOS TYRIMŲ IŠTAKOS IR ANTROPOLOGIJA

Sudarytoja VIDA SAVONIAKAITĖ

THE ROOTS OF THE STUDY OF PEOPLE AND
NATIONS AND ANTHROPOLOGY

Edited by VIDA SAVONIAKAITĖ

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2019

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Jonathan Hill

Pietų Iliinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Lietuvos edukologijos universitetas / Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Lietuvos istorijos institutas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

Tel. / Phone: + 370 5 262 9410

<www.istorija.lt>

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

vytis.cubrinskas@vdu.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate, Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Laidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S-LIP-19-58)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	5
Editorial (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Atsisveikinant su Christianu Giordano / Obituary for Christian Giordano	9
---	---

Christian Giordano

Politinis korektiškumas: antropologinė „geradarystės“ forma	11
---	----

Straipsniai / Articles

Tautos tyrimų ištakos ir antropologija / The Roots of the Study of People and Nations and Anthropology

Vida Savoniakaitė

Įvadas. Tautos tyrimų ištakos ir antropologija	17
Introduction. The Roots of the Study of People and Nations and Anthropology. Summary	27

Olga Mastianica-Stankevič

Mečislavo Davainio-Silvestraičio etnografija, tautosakos rinkimas ir lietuvių modernios tautos kūrimosi procesai	31
The Importance of Mečislavas Davainis-Silvestraitis' Ethnography and Folklore Collection in the Process of the Creation of the Modern Lithuanian People. Summary	48

Vida Savoniakaitė

Jono Basanavičiaus požiūris į lietuvių tautos tyrimus, 1879–1927	51
Jonas Basanavičius' View on the Research of the Lithuanian Nation, 1879–1927. Summary	77

Irma Šidiškienė

Iš Lietuvos etnologijos istorijos: aprangos tyrimo pagrindų paieškos	81
From the History of Lithuanian Ethnology: In Search of the Basics of Clothing Research. Summary	109

Auksuolė Čepaitienė

Kultūriniai lietuviškumo vaizdiniai <i>Aušroje</i> ir moksliniai kontekstai	113
Cultural Images of Lithuanianness in <i>Aušra</i> and their Scientific Context. Summary	138

Kiti straipsniai / Other Articles*Rūta Staniulytė*

- Piligrimystė Šiauriniu Šv. Jokūbo keliu: kelionių motyvai ir piligrimų santykiai 141
 Pilgrims on the Northern Way of St James: Motives and Relationships of Pilgrims. Summary 166

Dalia Sabaliauskienė

- Ritualinis mandagumas (*ta'ârof*) šiuolaikinio Irano visuomenėje ir tarpkultūrinėje komunikacijoje: Teherano šiaurinės dalies atvejis 169
 Ritual Courtesy (*ta'ârof*) in Contemporary Iranian Society and Intercultural Communication: The Case of Northern Tehran. Summary 188

Diskusijų forumas / Forum*Thomas A. Reuter*

- World Anthropology and its Institutional Challenges: A History of the Transformative Impact of Democratic Internationalisation on the Discipline of Anthropology 191
 Pasaulinė antropologija ir jos instituciniai iššūkiai: demokratiškos internacionalizacijos poveikio antropologijos disciplinai istorija. Santrauka ... 204

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Ethnologie française. Lituanie. Une anthropologie face à l'Histoire. V. Čiubrinskas (éd.), M. Segalen et al. (réd.) (*François Rugg*) 207
 Monika Frėjutė-Rakauskienė, Neringa Klumbytė, Andrius Marcinkevičius, Kristina Šliavaitė. Socialinis ir istorinis teisingumas daugiaetninėje Lietuvos visuomenėje: sampratos, patirtys ir kontekstai (*Dovilė Budrytė*) 210
 Yearbook of Balkan and Baltic Studies. E. Anastasova, M. Kõiva, Ž. Šaknys (eds) (*Audronė Daraškevičienė*) 214

Konferencijos / Conferences

- XIV SIEF kongresas Santjago de Komposteloje (Ispanija) (*Jonas Mardosa, Skaidrė Urbonienė, Žilvytis Šaknys*) 221
 IUAES 2019 kongresas Poznanėje – atsakas į disciplinai kylančias grėsmes (*Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas, Aušra Teleišė, Vytautas Tumėnas*) 224
 SIEF II tarptautinė vasaros mokykla doktorantams Škotijoje (*Vaida Rakaitytė*) 229
 Seminaras Angelės Vyšniauskaitės gimimo šimtmečiui paminėti (*Rasa Paukštytė-Šaknienė*) 231

In Memoriam

- Stasys Gutautas 1954–2018 (*Jonas Mardosa*) 235

Kiti straipsniai

Piligrimystė Šiauriniu Šv. Jokūbo keliu: kelionių motyvai ir piligrimų santykiai

Rūta Staniulytė

Susidomėjimas piligrimyste Šv. Jokūbo keliu nuosekliai auga. Kai kurie piligrimai savo piligriminę kelionę kartoja ne vieną kartą. Kyla klausimas, kokios piligrimystėje glūdinčios vertės ir motyvai skatina šiuolaikinį Vakarų visuomenės gyventoją keliauti į daug išteklių, pavyzdžiui, laiko, pinigų, ištvėrmės, reikalingą kelionę. Šio darbo tikslas – etnografiškai ištirti šių laikų piligrimo, keliaujančio Šiauriniu Šv. Jokūbo piligrimų maršrutu, motyvus ir kelionės patirtis. Darbe aprašomos kelionės metu išgyvenamos patirtys, maršruto specifika, analizuojama, kaip piligrimai konstruoja santykį su kitais pilgrimais, taip pat su platesniąja viso kelio piligrimų bendruomene, ir kiek šis ryšys yra svarbus sudėtingoje piligriminėje kelionėje.

Raktiniai žodžiai: *piligrimystė, kelionė, Santjago de Kompostela, Šv. Jokūbo kelias, bendruomeniškumas.*

Interest in the pilgrimage to Santiago de Compostela is growing. Some pilgrims repeat their pilgrimage. What motivates a person in contemporary Western society to make a journey that requires a lot of resources? The article aims to investigate the motives and travelling experiences of a modern pilgrim on the Northern Way of St James. Based on ethnographic fieldwork, the paper examines the experiences of pilgrims and the specifics of the route, as well as how they construct relationships with other pilgrims and the broader pilgrim community along the way, and how important this connection is in the complexity of the pilgrimage.

Key words: *pilgrimage, travel, Santiago de Compostela, Way of St James, togetherness.*

Rūta Staniulytė, Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Socialinės antropologijos centras, Jonavos g. 66, LT-44191 Kaunas, el. paštas: staniulyter@gmail.com

Įvadas

Anot legendos, Ispanijos Santjago de Kompostela mieste esančioje Santiago de Compostela katedroje yra saugomi krikščionybės pranašo Jėzaus Kristaus apaštalo Jokūbo palaikai. Palaikai rasti 813 m., jie ir žymi piligrimystės kulto Šv. Jokūbu keliu pradžia. Ilgainiui piligrimystė Šv. Jokūbo keliu imta laikyti ne mažiau svarbia nei piligrimystė į Romą ar Jeruzalę, o XIII a. yra laikomas Šv. Jokūbo kelio aukso amžiumi. Vėliau Europoje vykusios religinės kovos, epidemijos ir kt. lėmė piligrimystės prislopimą, tačiau šiandien vėl matyti piligrimystės atgimimas.

Vis dėlto Tommi Mendelis mini, kad dar pereito šimtmečio devintajame dešimtmetyje kelio apylinkėse tarp vietinių tvyrojo įtarios nuotaikos (Mendel 2010: 300). Į piligrimus vietiniai dažnai žvelgė kaip į benamius, išmaldos prašytojus. Šis požiūris dėl investicijų bei kitų ekonominių, socialinių kultūrinių pokyčių šių dienų kelyje drastiškai pasikeitęs. Esminiai pokyčiai, susiję su Šv. Jokūbo kelio atgimimu, įvyko praėjusio amžiaus devintajame ir dešimtajame dešimtmečiais. 1987 m. Europos Taryba paskelbė Santiago de Compostela deklaraciją, o 1993 m. Šv. Jokūbo kelias buvo įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą.

Susidomėjimas keliu sparčiai didėja. Pavyzdžiui, 2006 m. Ispanijoje esantį Šv. Jokūbo kelią ar jo dalį įveikusių piligrimų skaičius vos perkopė šimtą tūkstančių – 100 377. Tačiau 2016 m. kelią ar dalį jo įveikė 277 854 žmonės iš 146 šalių. Į kelią leidžiasi ir Lietuvos piliečiai. 2006 m. Šv. Jokūbo kelią įveikė 18 Lietuvos piliečių, o 2016 m. – jau 657 (Oficina del Peregrino 2006; Oficina del Peregrino 2016). Dėl sparčiai augančio žmonių, kasmet einančių šiuo keliu, skaičiaus jis kartais vadinamas *Calle Mayor de Europa* – pagrindine Europos gatve (Sepp 2014; Mikaelsson 2012). Pačios kelionės svarbos išryškėjimas taip stipriai neakcentuojant tikslo skiria šį kelią nuo daugybės kitų piligrimystės vietų, pavyzdžiui, Lurdo, kur žmonės tikisi stebuklingo išgijimo ar palaiminimo (Mikaelsson 2012) ir pažymi jį savitomis reikšmėmis.

Kaip ir daugelyje kitų piligrimystės vietų, istorinės Šv. Jokūbo kelio prasmės nyksta užleisdamos vietą naujoms ir individualesnėms jam suteikiamoms reikšmėms (Nilsson 2018: 36). Nors kelyje apčiuopiama bažnytinė evangelizacija, Lisbeth Mikaelsson teigimu, modernioji piligrimystė Šv. Jokūbo keliais galėtų būti viena pagrindinių subjektyvios, patirtinės dvasinės piligrimystės, nebesaitomos su organizuota, normatyvia religija, lauko pavyzdžių (Mikaelsson 2012). Helena Vilaca Šv. Jokūbo kelią įvardija kaip aprėpiantį tiek populiariąją religiją, tiek naująsias religijos formas, pavyzdžiui, naujojo amžiaus (Vilaca 2010).

Į Santiago de Compostela katedrą veda daugybė kelių. Nors dauguma piligrimų savo kelionę pradeda Ispanijoje ar netoli jos sienos, maršrutai driekiasi didžiąja Europos dalimi ir kai kurie piligrimai savo kelionę pradeda nuo pat

savo namų. Oficialus piligrimų centras, registruojantis atvykstančius piligrimus ir skelbiantis statistiką, paprastai išskiria 8 kelius (maršrutus) bei palieka *kitų kelių* pasirinkimą. Piligrimų centro išskiriami keliai pasižymi aiškiais jų pradžios taškais. Populiariausias kelias yra Prancūzų (*Camino Frances*), kuriuo kasmet eina daugiau nei 60% piligrimų. Antrasis yra Portugalų kelias (*Camino Portuguese*), kuriuo keliaujančiųjų skaičius sudaro iki 20%, trečiasis pagal populiarumą – Šiaurinis kelias (*Camino del Norte*) su maždaug 6% keliautojų. Kitais keliais – Primityviuoju (*Camino Primitivo*), Anglų (*Camino Ingles*) ir kt. – keliauja ne daugiau kaip 5% piligrimų. Visi keliai skiriasi savo istorija, ilgiu, reljefu, infrastruktūra ir kt.

Lietuvių autoriai šio kelio nėra tyrinėję, išskyrus Dariaus Liutiko recenziją, kurioje apžvelgiami kelioniniai piligrimų dienoraščiai (Liutikas 2016). Dauguma mokslininkų, tyrusių piligrimystę Šv. Jokūbo kelyje, savo lauko tyrimui pasirinko populiariausią – Prancūzų – maršrutą. Juo eina per 60% maldininkų.

Prancūzų kelias laikomas tradiciškiausiu, o dažną piligrimą motyvuoja siekis patirti autentiškumą, kurio svarbi dalis – kultūrinis paveldas, vienuolynai, bažnyčios, senoviniai namai. Įvairūs autoriai kelio tyrimui pasitelkė skirtingas perspektyvas. Pavyzdžiui, Tiina Sepp šiame kelyje tyrinėjo hierarchijos pasireiškimą piligrimų bendruomenėje, jos formavimąsi, palaikymą bei piligrimo ir piligrimystės sampratą (Sepp 2014). Eduardo Chemin koncentravosi į kelio patrauklumą modernioje visuomenėje per kelyje pasireiškiantį antistruktūrinį ir struktūrinį būvius (Chemin 2015). Janneke Peelen ir Willy Jansen susitelkė į gydomuosius ir dvasinius efektus bei kūno judėjimo ritualo aplinkoje svarbą (Peelen, Jansen 2007). Mendelis ieškojo ryšio tarp piligrimų ir vadinamųjų *kuprinėtojų* (Mendel 2010). Kaip ir daugelyje kitų piligrimystės tyrimų, Šv. Jokūbo kelią tyrinėjantys autoriai dažnai tyrinėja kelią pasitelkdami dichotominę modernumo / tradicijos, individualumo / bendruomeniškumo, piligrimystės / turizmo, religingumo / sekuliarumo perspektyvą.

Šiam lauko tyrimui pasirinktas trečiasis pagal populiarumą, tačiau vis dėlto gana retas – Šiaurinis (*Norte*) maršrutas, kuriuo eina maždaug 6% visų piligrimų. Tikima, kad jis pradėtas minti viduramžiais, kai musulmonų dominavimas ėmė kelti pavojų keliaujantiems Prancūzų keliu. Keliui būdinga kiek kitokia specifika, negu pagrindinis: sudėtingesniu reljefu, krantus skalaujančiu vandenynu, gerokai mažesne kultūrinio paveldo gausa, piligrimų namų ir pačių piligrimų skaičiumi. Pasirinkimas lauko tyrimą atlikti šiame maršrute leidžia papildyti kuklią tyrimų bazę, darytą kituose maršrutuose, o ne Prancūzų kelyje. Tai taip pat leido tirti piligrimystę analizuoti ne tik specifinę klasikinę *communitas*, bet ir užčiuopti menkai nagrinėtą bendruomeniškumo ir sąveikos su kitais piligrimais reiškinių, dažnai išsibarstanti didesnio apkrovimo laukuose, bei neapsistoti vien ties piligrimystės motyvacijomis, kurios tyrimams pasirenkamos

itin dažnai. Šio darbo tikslas yra ištirti šiuolaikinio piligrimo, keliaujančio Šiauriniu Šv. Jokūbo piligrimų keliu, motyvus ir keliavimo patirtis. Per socialinių ir kultūrinių Šiaurinio Šv. Jokūbo piligrimų kelio dėmenų atskleidimą ir šio kelio specifiškumo aprašymą siekiama atskleisti, kodėl Vakarų visuomenės gyventojas renkasi piligrimystę Šiauriniame kelyje ir kaip šioje kelionėje patiria save ir savo aplinką.

Straipsnyje pristatomi piligrimystės kontekstai ir tyrimai, analizuojami ir interpretuojami lauko tyrimo metu surinkti empiriniai duomenys: pristatoma Šiaurinio Šv. Jokūbo kelio specifika, krikščioniškoji komunikacija kelyje, pagrindinės piligrimystės motyvacijos, individualių pažiūrų įvairovė. Aptariamas bendruomeniškumo reiškinyss ir piligrimo santykis su kitais piligrimais, taip pat su platesniaja viso kelio piligrimų bendruomene. Aptariamos kelyje reikšmingai atsiskleidusios dalijimosi ir pagalbos idėjos.

Tyrimas vyko nuo 2017 06 23 iki 2017 07 21, buvo atliekamas savo lėšomis. Kelyje praleistos 27 dienos. Dar dvi – Santjago de Kompostela mieste. Viso maršruto ilgis siekia daugmaž 825 kilometrus, tačiau svarbu paminėti, kad kelias pradėtas eiti ne nuo jo oficialaus pradžios taško – Irūno miesto, o nuo Bilbao, kuri galima vadinti antru didžiuoju piligrimų prisijungimo tašku. Tai lėmė prieš pat skrydį patirta kojos trauma, dėl kurios skrydį reikėjo nukelti dešimčia dienų. Iš viso tyrimo metu nueita daugmaž 700 kilometrų.

Straipsnyje vartojama Šv. Jokūbo kelio arba tiesiog *kelio* sąvoka įvardija visą kelių tinklą ir žymi visus maršrutus. Konkrečiam maršrutui nurodyti taip pat vartojamas *kelio* apibūdinimas, tačiau tokiu atveju nurodomas ir konkretus maršruto pavadinimas, pavyzdžiui, *Šiaurinis kelias*.

Skirtingų autorių tyrimo metodai varijavo nuo į diktofoną neįrašinėjamų neformalių pokalbių (Frey 1998), savanorystės įvairiuose piligrimų namuose ir pusiau struktūruotų interviu (Chemin 2012) iki kelionės kartu su piligrimais (Peelen, Jansen 2007) ar atvykimo į lauką keliskart per metus biografiniams interviu (Nilsson 2018). Šiam tyrimui pasirinkta kelionė kartu su piligrimais. Tyrimo metu palaikytas pastovus ritmas, keliauta kartu su tiriamaisiais, kurie suformavo ryšius nuolatos palaikančią grupelę. Vėliau nuo grupelės atsiskirta, nutolta tam, kad galėtų būti stebimas kitas piligrimų srautas, tačiau nepavykus įsilieti į naują srautą ir gauti tyrimui reikšmingų duomenų, analizėje daugiausia dėmesio skiriama tai kelionės daliai, kada keliauta su ryšius nuolatos palaikančia grupele.

Renkant empirinius duomenis derinti šie tyrimo metodai: dalyvaujamasis stebėjimas, pusiau struktūruoti interviu, neformalūs pokalbiai, vizualinės medžiagos rinkimas (fotografavimas), internetinis bendravimas su piligrimais grįžus iš lauko. Šeši pusiau struktūruoti interviu buvo imti iš grupelėje tarpusavyje bendravusių ir ryši kelyje palaikiusių žmonių. Taip pat vienas – iš su grupele nesusijusios moters.

Tyrimo metu laikytasi etikos standartų, informantams pristatytas tyrimas ir tikslai, užtikrintas informantų anonimiškumas. Interviu buvo įrašomi į diktofoną, tačiau vienai informantei paprašius, pokalbis buvo išsaugotas raštu.

Apdorojant tyrimo duomenis nutarta, verčiant piligrimų interviu į lietuvių kalbą, neversti dviejų autentiškų žodžių – *camino* ir *albergue* (tyrime vartojamas sulietuvintas, tačiau skambesį išlaikantis *albergės* variantas). *Camino* reiškia kelią ir piligrimų žodyne buvo dominuojantis žodis, vartojamas, galima sakyti, be kitų kelią reiškiančių sinonimų (kartkartėmis buvo galima išgirsti anglišką atitikmenį *way*). *Albergé* reiškė piligrimų nakvynės namus. Nors šie žodžiai yra ispaniški, jie buvo plačiai vartojami anglų kalboje neieškant jiems atitikmens.

Piligrimystės kontekstai ir teorinės prieigos

Nors piligrimystės prasmė vis dar dažnai siejama su religija, ji reikšmingai ir sėkmingai veikia sekuliarėjančioje aplinkoje ir vis labiau skatina į ją žvelgti kaip į nepaprastą, transformatyvią patirtį teikiančią fenomeną. Piligrimystės tyrimams socialiniuose moksluose dažnai pasirenkamos dichotominės perspektyvos, leidžiančios nagrinėti nūdienos pasaulyje ypač aktualų modernumo ir tradicijos, religingumo ir sekuliarumo, taip pat piligrimystės ir turizmo, individualumo ir bendruomeniškumo santykį.

Piligrimystės reiškiniui nusakyti dažnai vartojamas *vidinės kelionės* naratyvas (Chemin 2015; Reader 2007; Mendel 2010), išryškinantis religinio pliuralumo bei individualaus religingumo reikšmę šiandieninėje piligrimystėje. Matso Nilssono teigimu, dabartinis religingumas nepranyko – jis persitvarkė, hibridizavosi ir gali būti prilyginamas individualiam dvasingumui (Nilsson, 2018: 24). Iš daugybės tradicijų šiuolaikinis žmogus pasirenka tai, kas jam palankiausia. Individualus, dvasinis patyrimas tampa esminiu piligrimystės tyrimų požiūrio tašku (Slavin 2003; Reader 2007; Mikaelsson 2012). Tradicinėje piligrimystėje lankytinos vietos yra dažnai susijusios su religijos atsiradimu, jos pranašais, šventaisiais, su jais susijusiais objektais, jų relikvijomis ar apsiųskimo vietomis (Liutikas 2009). Vis dėlto modernybės ir su ja išryškėjančios sekuliarizacijos kontekstuose pabrėžiama vietų įvairovė ir piligrimystės tikslu gali tapti tiek krikščionybėje reikšmingas Lurdo lankymas, tiek kelionė motociklais į Vietnamo veteranų memorialą Vašingtone (Dubisch 2008), tiek dalyvavimas *Burning Man* festivalyje Nevadoje (Gilmore 2010) ar kraštovaizdis (Digance 2003). Anot D. Liutiko, keliaujant *išreikiamas, demonstruojamas ir įtvirtinamas asmeninis ir kolektyvinis tapatumas, pasaulėvaizdis ir vertybės* (Liutikas 2009: 8). Taigi, vieta ir įsitikinimai sekuliarizacijos kontekstuose nebėra taip glaudžiai susiję su dieviškąja esybe – akcentuojamos individualios vertės. Panašu, kad esmingiausiu moderniosios piligrimystės apibrėžimo elementu tampa fizinis judėjimas į individualios svarbos vietą.

Piligrimystėje glūdinčias mobilumas suponuoja požiūrį į piligrimystę kaip į keliavimo būdą. Mendelio tyrime piligrimystė, kai ilgą laiką kelijama pėsčiomis, lyginama su *kuprinėtojų* (ang. *backpackers*) – keliautojų su kuprinėmis, siekiančių atsisieti nuo aplinkos, pigiai keliauti, – kelionėmis (Mendel 2010). Taip pat mobilumas prisideda prie piligrimystės kaip tam tikros alternatyvos turizmui matymo ir tyrinėjimo. Nors toks pasirinkimas – savotiškas pretekstas leistis į tolimus kraštus – buvo nesvetimas ir viduramžių piligrimui (Scott 2010), šiuolaikinėje visuomenėje piligrimystės ir turizmo reiškinių susipynimas stiprėja. Ieškoma tiek bendrų piligrimystės ir turizmo sąlyčio taškų, tiek specifinių skirtumų; į šiuos reiškinius žiūrima tiek per vidinę individo, tiek per grupės bendro veikimo prizmes. Taip pat esama bandymų šiuos reiškinius sujungti. Pavyzdžiui, Matsas Nilssonas ir Mekonnenas Tesfahuney'us teigia, jog piligrimystė yra ne tik vienas seniausių ir žinomiausių religinių ir kultūrinių fenomenų, bet ir viena seniausių turizmo formų (Nilsson, Tesfahuney 2016). Franciszekas Mrozas ir Lukaszas Andrzejus Mrozas yra linę piligrimystę išskirti kaip turizmo atšakos – religinio turizmo – rūšį (Mróz, Mróz 2013). Vis dėlto skirtis tarp piligrimystės ir turizmo arba piligrimo ir turistų nūdienos pasaulyje blunka, o vienu svarbiausiu ribas tarp jų braižančių elementų tampa į šventą vietą keliaujančio žmogaus motyvai, kurie irgi būna susipynę (Badone, Roseman 2004). Šia mintimi, raginančia nesusitelkti į skirtumų paieškas, o tirti vientisą, turtingą prasmų ir pakankamai individualų reiškinį, remiamasi vis dažniau.

Nors tradicinėje piligrimystėje akcentuojamas troškimas atsikratyti fizinių negalavimų ar ligų (Scott 2010), modernybės kontekste išryškėja piligrimystėje glūdinčios psichologinės terapijos idėjos, tampančios reikšminga tyrimų dalimi. Piligrimystę Noga Collins-Kreiner įvardija kaip piligrimo atsiskyrimą nuo įprastos, įpročiais grįstos aplinkos tam, kad jis galėtų susitelkti ties tikėjimu (Collins-Kreiner 2010). Kita vertus, nors piligrimas atsiskiria nuo savo įprastos gyvenamosios vietos, paprastai jis niekuomet visiškai neatitrūksta nuo kasdienių kontekstų. Toks atitolimas ir gebėjimas į įprastą aplinką pažvelgti iš šalies dažnai paskatina atsiverti socialines, emocines ir dvasines žaizdas ir jas gyti. Kitaip tariant, šalia saviidentifikacijos, prasmės paieškų atsiranda ir reikšminga terapinė, gydomoji piligrimystės dimensija, veikianti per introspekciją ir socialinę plotmę (Peelen, Jansen 2007; Mikaelsson 2012). Atrandama ir istorinė motyvacija – dalis šiuolaikinių piligrimų siekia eiti tais pačiais keliais kaip jų pirmtakai viduramžiais (Frey 1998) ir šitaip patirti autentišką, tam tikra prasme – išgyventi savąją, ainišką istoriją. Taip pat akcentuojamos stebuklingo, antgamtiško paieškos, sutelkiančios tiek religinius, tiek sekularius piligrimus, nepaisant pastariesiems būdingesnio racionalizmo (Digance 2003: 148). Kitaip tariant, šiuolaikinėje piligrimystėje akcentuojama su savimi, savo gerove, sveikata (ypač psichologine) susijusi nauda.

Daugumai piligrimystė – individuali kelionė, o ne dalyvavimas formalioje religinėje bendruomenėje (Nilsson 2018: 36). Peteris Janas Margry piligrimystę taip pat įvardina kaip išskirtinai asmeninį aktą, atliekamą vienumoje, išskyrus atvejus, kai nėra kitų alternatyvų (Margry 2008). Vis dėlto piligrimai yra linę tapatintis vieni su kitais ir, nors ir daug jų eina vieni, jie vis tiek jaučiasi susiję vienas su kitu, su dalimi didesnės piligrimų bendruomenės – tiek istorinės, tiek ateities (Peelen, Jansen 2007: 83). Kalbant apie bendruomeniškumą ir santykį su kitu piligrimystėje, svarbu paminėti Victorio ir Edith Turnerių įvardintą piligrimystės bendruomeniškumo ypatybę, susidarantią netikėtomis sąlygomis ir įkūnijantią ypatingą, sunkiai nusakomą ryšį su kitu žmogumi ar bendruomene – *communitas*. *Communitas* būvis glaudžiai susijęs su Turnerių taip pat nagrinėta antistruktūrine slenkstiškumo būseną, kada jis dažniausiai ir pasireiškia, kai neofitai, iniciacijos dalyviai, ima megzti egalitariškumu paremtą draugystę, kai statusas ir skirtumai homogenizuojami (Turner 1991: 95). Yanivo Belhasseno teigimu, *communitas* piligrimystės tyrimuose dažniausiai naudojamas siekiant apžvelgti unikalią tarpgrupinių santykių dinamiką tarp drauge keliaujančių piligrimų (Belhassen 2009). Kathryn Rountree, tirdama neopagonišką deivių piligrimystę, atrado, kad piligrimystėje, ypač ritualų metu, dalyvės patiria ypatingą bendrumą ne tik su kitomis moterimis, tačiau ir su moterimis, gyvenusiomis praityje, o šis visapusiškas patyrimas maitina moters dvasinį ir politinį identitetą (Rountree 2006: 54). *Communitas* apima ne vien konkrečius asmenis, bet lygiai taip pat gali įkūnyti ryšį su platesniąja bendruomene.

Communitas dėl savo spontaniškumo nėra tapatus bendruomenei, kuriai, anot Davido McMillano ir Davido Chaviso, būdingi keturi priklausomybės bendruomenės jausmo stiprumui reikšmingi bruožai: narystė, įtaka, integracija ir emocinis ryšys, apimantys bendrumo ir priklausymo jausmus, savotišką savęs investiciją dėl teisės būti grupės dalimi, grupės ribų egzistavimą, jų kūrime veikiančias simbolių sistemas ir pan. (McMillan, Chavis 1986). Ši idėja pabrėžia socialinės konstrukcijos, vaizduotės ypatybę. Johnas C. Walshas su Stevenu Highu ragina orientuotis į bendruomenę kaip įsivaizduojamą realybę, socialinę interakciją ir nuolatinį procesą (Walsh, High 1999). Nors bendruomenė gali būti įvardijama kaip nuolatinis kūrybinis *procesas*, galima išvelgti jai būdingą ribų ir priklausomybės jausmo kuriamą statiškumą ir tęstinumą.

Tuo tarpu Jeremy MacClancy, apžvelgdamas Turnerių samprotavimus, mini, jog piligrimystė yra *abipusiai energizuojantis kompromisas tarp communitas ir struktūros*, kadangi *communitas* negali laikytis nuolat – ilgainiui atsiranda struktūros, organizacijos poreikis (MacClancy 1994: 32). Ši su *communitas* sunykimu susijusi pastaba veda prie reiškinių kritikos. René Gothóni, aptardamas Alaną Morinį, teigia, jog piligrimystė – veikiau tam tikras konkurencijos laukas negu vientisas *communitas* patyrimas (Gothóni 1993). Vieną žymiausių *communitas* kritikų

pateikė Michaelis Sallnow, kuris, tirdamas piligrimystę Anduose, pabrėžė dažniausiai vienaip ar kitaip vis tiek išskylančią varžymosi tarp piligrimų problemą (Sallnow 1981). Sepp atskleidė, kad jos tyrimą įkvėpė Johno Eade's ir Michaelio Sallnow piligrimystės kaip konkuruojančių diskursų srities (ang. *realm of competing discourses*) perspektyva (Sepp 2014). Savo tyrimo metu autorė atrado Šv. Jokūbo kelyje išryškėjusius hierarchinius modelius, pavyzdžiui, ji nustatė, kad esama hierarchinės skirties tarp patyrusių ir mažiau patyrusių piligrimų. Taip pat išryškėjo skirtis tarp *teisingo, deramo* piligrimo, galinčio būti tinkamu informantu, ir kito, braukianti pagrindinę *communitas* mintį apie išnykstančią hierarchiją ir jos vietoje atsirandantį besąlygišką artumą. Nepaisant kritikos, *communitas* idėja vis dar sėkmingai diktuoja kryptis įvairiems šiuolaikiniams piligrimystės tyrimams.

Šiaurinis kelias ir juo einantieji

Kelyje sutiktus piligrimus vienija panaši išvaizda: dažniausiai paprasti laisvalaikio drabužiai – laisvi šortai, kelnės, marškinėliai. Nešama 30–70 litrų kuprinė, kartais – lazda arba dvi, kuriomis pasiremama į žemę, kepuraitė. Daiktiškumo naratyvas kelyje yra gana ryškus: piligrimai yra linę pastebėti mažesnes kitų piligrimų kuprines, aptarti reikalingiausius daiktus ar tokius, kuriuos būtų vertę palikti namuose.

Tyrimo metu atsiskleidė savotiška priešprieša tarp einančių šiuo keliu ir įsivaizduojamųjų, einančių pagrindiniu. Nemažai Šiauriniu keliu einančių žmonių jau buvo įveikę arba bent pradėję pagrindinį, Prancūzų kelią, bei atsiliepė apie jį kaip apie itin apkrautą ir varginantį.

Viena vertus, tai, kad tyrimo metu eita tik Šiauriniu keliu, neleidžia užtikrinti lyginamosios perspektyvos. Vis dėlto mitų ir legendų apie būsimą spūstį ir erzėlį, kai bus prisijugta prie pagrindinio kelio, būta nemažai, tuo vis pabrėžiant skirtį tarp *mūsų*, einančių gamta, pajūriu, dažnoje vienatvėje ir tyloje, ir *jų* – pavargusių, triukšmingos, neturinčios kur pasislėpti minios populiariausiame Prancūzų kelyje.

Nors įvairūs autoriai (Peelen, Jansen 2007; Frey 1998; Chemin 2012), tyrinėję Prancūzų Šv. Jokūbo kelių maršrutą, mini, jog piligrimai yra linę rinktis keliauti vieniems, ši ypatybė ypač ryškiai atsiskleidžia Šiauriniame maršrute. Čia dauguma sutiktų keleivių keliavo vieni, taip pat ir Nancy Louise Frey minimi ispanai, kurie, anot jos, kultūriškai yra kur kas labiau linę keliauti su iš anksto pažįstamais bendrakeleiviais (Frey 1998). Buvo einančių ir dviese ar trise, tačiau didesnėmis grupelėmis keliaujančių rasti nepavyko. Piligrimai minėjo, kad keliaujant vienam galima kelią išgyventi intymiau, labiau atitrūkti nuo savos aplinkos. Piligrimų naratyvuose dominavo siekis atitrūkti nuo bet kokių sąsajų su buvusiais

aplinka – tuo pačiu ir toje aplinkoje likusiais asmenimis. Tai itin ryškiai parodo amerikietės Megan pavyzdys, mat ji nurodo siekianti išgyventi kelią dabartyje, atsiribojant nuo savo tėvo, kuris nori būti drauge:

Jis [tėtis] mėgina patekti ten, kur aš, jis visuomet nori žinoti tiksliai, kuriam mieste esu, kad galėtų „google“ susirasti jo nuotraukas, ir tai siaubingai jį įskaudintų, jei pasakyčiau, kad man reikia eiti šiuo camino su savimi, o ne su juo mano kišenėje [...]. Mėginu būti čia ir dabar su žmonėmis, kurie yra čia su manimi, o ne būti įtraukta į tuos kitus santykius (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Tyrimo metu pastebėtas *kitos realybės, kito pasaulio* įvaizdis, išreiškiantis naują, autentišką, atsieta nuo praeities patyrimų bei santykių būtį, oponuojantis *normaliam gyvenimui*:

Aš tiesiog norėjau pabėgti [...] nuo pažįstamos aplinkos, nuo viso, ką iki tol pažinojau, norėjau pažinti kažką naujo (Bertas, 29 m., Vokietija).

Čia jautiesi lyg būtum visiškai kitokiame pasaulyje, žinoma, tu mąstai apie savo senąjį gyvenimą, bet čia ilgiesi daugelio dalykų, kuriuos turi savo normaliam gyvenime. Tu esi dėkinga dėl kiekvieno mažo dalyko, kurį čia gali padaryti, pavyzdžiui, išsiskalbti drabužius, juos išdžiovinti, kažkas tokio. Normaliam gyvenime tai visiškai normalu. Aš tiesiog būsiu daug dėkingesnė dėl mažų dalykų mano gyvenime (Edita, 20 m., Čekija).

Pasirinkimas keliauti Šv. Jokūbo keliu ypač dažnai siejasi su pabaigomis: artimųjų mirtimis, nutrūkusiais santykiais, išėjimu iš darbo. Bertą ir Megan į jį leistis paskatino tėvų mirtis. Kelias tampa erdve, kurioje galima atsiriboti nuo užgriuvusių emocijų, subjektyvaus įsijautimo į situaciją. Megan, kuri į kelią išėjo po motinos mirties, pažymėjo ne tik apmąstymų, bet ir fizinio judėjimo, veiklos svarbą, padedančią nepaskęsti mintyse:

Aš nežinau, ar tai padeda su tuo susitaikyti. Bet tai padeda to nenustumti ar tame nepaskęsti. Tai [ėjimas] yra kažkas, ką darau, kol su tuo [gedulu] tvarcausi. [...] Aš žinau, kad mano sesuo atiduoda visą save savo darbui. Ji dirba savo rankomis, dirba su augalais, sodininkyste. Ir tai tikrai gera išeitis. Taigi, man tokia išeitis yraėjimas (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Žinoma, toks atsisiejimas negali būti visiškas – tai veikiau atitolimas, leidžiantis permąstyti situacijas, *buvusį* ir būsimą gyvenimą, jame nesant. Kitaip tariant, tyrimo metu atsiskleidė Turnerių akcentuotas antistruktūrinis slenkstiskumo būvis, aprėpiantis iniciacines, mistiškas, laikino buvimo *niekur* patirtis. Kita vertus, galima pastebėti tam tikrą kasdienį, retai kintantį, kelionės ritmą – į jį taip pat galima žvelgti kaip į struktūros atsikūrimą, savotišką kasdienybės įpročių perkeitimą naujais, tačiau ne mažiau pastoviais. Kitaip tariant, *išėjimas*, kuris dažnai piligrimų naratyvuose išskyla kaip *pabėgimas*, tampa perėjimu – vienos struktūros pakeitimu kita.

Tyrimo metu atsiskleidė, kad piligrimai yra linę nueiti tam tikrą kilometrų skaičių – ne pernelyg mažai, tačiau ir ne pernelyg daug – vidutiniškai po 20–30 kilometrų kasdien. Tai lemia tiek kelio infrastruktūra (piligrimų namų nėra labai daug), tiek įvairūs žinynai, padedantys planuoti dieną, tiek psichologiniai ar fiziologiniai niuansai. Taip pat verta paminėti ir daugelio piligrimų namų politiką – jie dažniausiai atsidaro apie 15 valandą. Nuėję per anksti, piligrimai turi laukti, nuėję per vėlai – gali negauti vietos. Taip išlaikomas balansas tarp *nejdomaus*, pernelyg lengvo krūvio ir vos įveikiamo iššūkio. Kelias tampa patogiu lauku patirti nekasdienį krūvį, turėti laiko apmąstymams, tačiau šalia viso to ir atėjus pailsėti, nepervargti. Galima paminėti Corelyn Senn, išskyrusią šamano, herojaus, piligrimo ir klaidžiootojo labirintu archetipus (Senn 2002). Ji akcentavo, kad piligrimo kelias, kitaip, nei, pavyzdžiui, herojaus ar šamano, yra aiškiai nužymėtas kelrodžiais ir pats savaime suponuoja būsimą piligrimo grįžimą į struktūrą. Taigi galima teigti, kad pačiame kelyje formuojasi tam tikra *atraminė* struktūra, neleidžianti pernelyg rūpintis nenuspėjamais posūkiiais. Rūpesčio stygiaus svarbą atskleidžia amerikietė Megan, šį kelią įvardijanti kaip vietą, kurioje nereikia išgyventi dėl nakvynės ir pinigų: „Aš norėjau eiti be kasdienio rūpesčio susidaryti planą, kur eiti. Ko nors, kas būtų nebrangu, ir aš neturėčiau nerimauti dėl pinigų, kurie yra svarbūs Europoje. Aš neturiu daug pinigų [...]. Tačiau camino yra lengva gyventi pigiai“ (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Motyvą rinktis Šiaurinį kelią lėmė taip pat ramybės, kontempliacijos poreikiai. Pagrindiniame kelyje atliktuose tyrimuose (Frey 1998; Chemin 2015) akcentuota istorinės aplinkos – bažnyčių, vienuolynų, griuvėsių, pilių, senovinių nakvynės namų – svarba šiame kelyje minėta labai minimaliai. Buvo pastebėta, kad žmonės akcentuoja gamtinę aplinką, šalimais besidriekiantį vandenyną ir įvairiais monumentais neblaškoma gilesnio tarpasmeninio ryšio galimybę.

Dažnai minimas ir nuotykis – sudėtingesnis reljefas ir mažesnis žmonių skaičius padeda kurti tinkamą nuotykių aplinką: „Kodėl aš čia? Aš norėjau naujo nuotykių ir girdėjau, kad Camino del Norte buvo tuo pačiu metu pats gražiausias ir pats sudėtingiausias. Norėjau pasikeisti, buvau priaugęs daug svorio“ (Aras, 31 m., Prancūzija).

Stebuklinė, transcendentinė kelio ypatybė leidžia tikėtis, kad einant šiuo keliu įvyks lemtingas stebuklas. Pavyzdžiui, čekė Edita vylėsi, kad ėjimas keliu padės pagerinti šeimos santykius, taip pat suardyti daug metų trunkantį, pasikartojantį skyrybų dėsningumą artimoje aplinkoje:

Visų pirma aš norėjau eiti į Santjagą dėl savo šeimos, nes mūsų šeimos santykiai yra labai blogi, tad eidama į Santjagą tikėjau, kad tai kaip nors pasikeis. Kiekviena santuoka mano šeimoje baigiasi skyrybomis... Aš, mano mama, mes negalime kalbėti su senele ir aš nemačiau savo pusbrolių ilgą laiką, tai taip blogai. Visi mano broliai išsiskyre. Mano mama, tėtis, visi (Edita, 20 m., Čekija).

Tiesa, į stebuklą šiame lauke žiūrima ne kaip į momentalų ir beveik išsyk įvyksiantį, o veikiau kaip į tam tikrus mainus ar savotišką atlygį iš aukštesniosios jėgos už kelyje patirtus sunkumus.

Kelias tampa terapiniu lauku, padedančiu įveikti įvairius psichologinius sutrikimus, keisti požiūrį, mintis. Neretai įvardijami žaizdų *gyjimo* motyvai. Siekis išspręsti įvairias problemas, pagyti (dominavo psichologiniai sutrikimai, o dažniausiai įvardijamas psichologinis sutrikimas buvo depresija), yra viena iš atrastų piligrimystės motyvacijų. Bertas iš Vokietijos atskleidė, kad kelias jam padėjo pasveikti nuo depresijos, atsikratyti tamsių minčių, baimių, išmokti vertinti gyvenimo dovanas ir būti dėkingesniai. Visa tai jis įvardija *gydančios camino jėgos* žodžiais:

Prieš eidamas į camino aš sirgau depresija ir buvau kupinas tikrai tamsių minčių. Aš jaučiau, kad camino buvo tam tikras mano problemų ir baimių gydymas. [...] Kai sutinki ką nors, kas patyrė gydomąją camino jėgą ir tau apie tai papasakoja, tu tikriausiai užsimanysi išspręsti savas problemas piligrimystėje taip pat, net jei ir nesi religingas klasikine prasme (Bertas, 29 m., Vokietija).

Vis dėlto dauguma nėra linkę konkrečiai įvardinti psichologinio sutrikimo ar itin prastos psichologinės savijautos. Dažnai tai veikiau neaiškus Gothóni minėtas vidinis stygius, kurį trokštama užpildyti (Gothóni 1993). Kelio specifika leidžia skirti pakankamai laiko daugelio piligrimų siekiui ir troškimui – *savęs pažinimui*, kuris padeda atrasti stygiaus priežastis ir jį užpildyti.

Vis dėlto jau aptartas *naujasis būvis, kita realybė*, ne tik leido džiaugtis suteikiamomis dabartinėmis naujomis patirtimis, tačiau ir priversdavo prisiminti tarsi oponuojantį *senąjį gyvenimą*, o šios mintys kartais tapdavo nerimo šaltiniu. Piligrimai įgytas naujas patirtis, suvokimus siekia *pasiimti* į namus, įgytą patirtį pritaikyti bei taip pagerinti savo įprastą kasdienį gyvenimą. Šis kelias tampa vieta, kurioje kaupiasi iki tol nepatirta patirtis, savotiška išmintis. Prancūzas Aras pabrėžia neapibrėžtus savo lūkesčius ir leidimosi į kelionę motyvus, o tai, ką jis pasiima iš kelio, įvardija, kaip *apdovanojimus*:

Aš [įveikęs camino Frances] radau taiką. Aš sutikau daug naujų draugų, tai buvo tarsi nauja mano gyvenimo pradžia. Praėjus dvejiems metams, mano gyvenimas buvo prastas dėl skyrybų, blogo darbo, blogo etapo mano gyvenime, taigi, aš išėjau į camino vėl ieškoti apdovanojimų (Aras, 31 m., Prancūzija).

Ši kelio specifika – nuolatinis ėjimas, daug laiko apmąstymams, įvairūs nutikimai nustumia tikslą į antrą planą. Beveik visų kalbintų piligrimų žinios apie tikslą buvo miglotos ir apsiribojo žinojimu, kad žymiausioje Santiago de Compostela katedroje saugomi Jėzaus Kristaus apaštalo Jokūbo palaikai.

Pažiūrų įvairovė: normatyvumas *versus* eklektiškumas

Verta prisiminti Mikaelsson, teigusią, kad modernioji piligrimystė Šv. Jokūbo keliais galėtų būti vienas pagrindinių subjektyvios, patirtinės dvasinės piligrimystės, nebesaistomos su organizuota, normatyvia religija, lauko pavyzdžių (Mikaelsson 2012). Šios minties patvirtinimų randama ir Šiauriniame maršrute.

Visi piligrimai turi Šv. Jokūbo kelio piligrimų pasus – popierines knygeles, kurias už kelių eurų mokesčių galima įsigyti įvairiuose piligrimų informacijos centruose, piligrimų nakvynės namuose, bažnyčiose. Jie suteikia galimybę apsisistoti piligrimų nakvynės namuose ir kelionės pabaigoje tampa įveikto kelio patvirtinimu. Taip pat nemažai piligrimų prie kuprinių prisitvirtina kriauklę – kelio simbolį ir kartu papildomą piligrimo identifikatorių. Šie bruožai minimi ir tyrimuose, atliktuose pagrindiniame Prancūzų kelyje (Frey 1998; Chemin 2012 ir kt.), yra teiginių, jog tai – piligrimiškojo identiteto dalis. Pasivadinti piligrimu (taip pat gana dažnas ispaniškasis atitikmuo *peregrino*) buvo labai dažna ir pernelyg nekvestionuojama. Galima teigti, kad prie šio indentifikavimosi prisideda istorinis-normatyvusis kontekstas – kelias nuo seno buvo siejamas su krikščionyste, sąsajos gyvos ir šiandieniniame kelyje, o pagrindiniu tikslu išlieka Santiago de Compostela katedros lankymas. Taigi piligrimams šis žodis yra natūralus, ir mėginimas surasti tinkamesnį pasivadinimą tyrimo metu nebuvo apčiuoptas, kaip pavyzdžiui, Sepp tyrime apie Glastonburį, kur ieškoma tinkamesnio žodžio, pavyzdžiui, *ieškotojas* (ang. *seeker*) (Sepp 2014).

Vis dėlto nors kelio apylinkėse gana daug koplyčių, bažnyčių, tačiau į daugumą jų patekti negalima, kadangi jos yra uždarytos. Kalbant apie piligrimų nakvynės namus, religines, su krikščionyste susijusias apraiškas, buvo galima pastebėti trijose vietose – vienuolyne ir dviejuose piligrimų namuose. Vienuolyne, įsikūrusiame maždaug 60 km nuo Santjago de Kompostelos, vyko mišios, taip pat buvo įsikūrusi parduotuvė, kurioje galima įsigyti pačių įvairiausių prekių – atvirukų su šventųjų atvaizdais, rožinių, knygų, kelionių gidų, Šv. Jokūbo kelio atributikos – kriauklelių, geltonų rodyklėlių ir kt. Nors religinė žinutė šioje vietoje buvo ryškiausia iš visų matytų kelyje, komunikacija buvo neasmeniška, nutolusi, apie būsimas mišias galėjai perskaityti plakate ant sienos. Kartu – gana komercializuota.

Taip pat galima išskirti Cuerres piligrimų nakvynės namus, kuriuos įkūrė dalintis norinti Vokietijos piliečių pora. Čia buvo giedamos Taizė giesmės visomis kalbomis, kuriomis kalbėjo namelyje esantys piligrimai, taip pat piligrimų namų šeimininkai pasakojo apie namelyje matomus daiktus: paveikslus su šventųjų atvaizdais, nukryžiuotąjį Jėzų Kristų ir kt. Šeimininkas pasisakė buvęs tikybos mokytoju Vokietijoje. Šiuose namuose buvo komunikuojamos krikščioniškos idėjos, vertybės nevengiant su krikščionyste susijusios simbolikos. Vis

dėlto buvo minima, kad nors visi tuose namuose susirinkę yra kviečiami į namelį – šventyklėlę, pasirinkimas ateiti ir giedoti yra savanoriškas, šitai labiausiai su krikščioniškos minties skleidimu susijusioje vietoje pabrėžiant pasirinkimo ir tikėjimo laisvę.

Prie krikščioniškąjį turinį savaip skleidžiančių vietų būtina paminėti Gueemes piligrimų nakvynės namus. Gueemes vietovėje įsikūrusių namų vadovas – šventikas tėvas Ernestas, dalyvavęs daugybėje humanitarinių misijų įvairiose pasaulio vietose. Krikščioniškos minties sklaida, išskyrus bendrą maisto palaiminimą, nebuvo ryški. Kur kas aiškesnis pagalba ir dalijimosi naratyvas. Piligrimai buvo pasitinkami su stikline vandens, vaišinami sočiais pietumis. Vakare jie buvo kviečiami į piešinius išpaišytą šventyklėlę išklausti piešinių istorijos. Pastebėta, kad pasirinktas naratyvas neturėjo kokių nors konkrečių biblinių motyvų, tačiau išlaikytos ir akcentuotos pagalba kitam, besąlygiško priėmimo, kitaip tariant, bendros žmogiškos, etinių, moralinių pagrindą turinčios idėjos.

Visa tai prisitaiko prie kelyje dominuojančio institucinio atsisaistymo bei pažiūrų įvairovės ir eklekticiškumo. Informantė amerikietė Sem įvardija individualias dvasines praktikas, į kurias įeina tiek su Rytų filosofijomis siejama joga, tiek fizinės ar kūrybinės, su religija paprastai nesiejamos veiklos – žygiavimas, sodininkystė, poezija. Nuo religijos vis dėlto šie elementai visiškai neatskiriami – iš religinės plotmės pasiskolinama maldos, bažnyčios terminija. Tuo pačiu ji įvardija ezoterines praktikas – Taro kortas, astrologiją. Matomas įvairių elementų sunarstymas į bendrą, individualiai prasmingą sistemą, primenantis Rountree įvardintą *dizainerių religijos* sąvoką, išreiškiančią piligrimų savybę „rinkti, pritaikyti bei kūrybiškai sunarstyti eklektišką religinių elementų – tiek gyvuojančių, tiek senovinių – mišinį“ (Rountree 2006: 40):

Visą gyvenimą save laikiau ateiste. Augau griežtuose krikščioniškuose tėvų namuose, tačiau ėmiau neigti šį tikėjimą ankstyvoje paauglystėje. Bet koku atveju aš turiu dvasinių praktikų, kurios yra labai svarbios mano gyvenime: joga, buvimas su žeme – į tai įeina žygiavimas, sodininkystė, ir taip toliau, o labiausiai – poezija. Man poemų rašymas, skaitymas ir klausymas yra tarsi meldimasis. Bet taip, joga, gamta, poezija yra mano bažnyčia ir terapija. Aš taip pat mėgstu savo Taro kortas, kurios man padeda geriau save pažinti ir poetę astrologę Galą Mukomalovą (Sem, 30 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Pusiau struktūruotuose interviu taip pat išryškėjo unikalūs santykis su tradicine krikščionybe ir jos idėjomis. Pavyzdžiui, Aras į krikščionybės pranašą Jėzų Kristų žvelgia kaip į politinį lyderį:

Bet aš mėgstu politinį Jėzų, nes Jėzus visų pirma buvo politikas, marksizmo pranašas, jis tikrai buvo kairysis. Dalijimasis su žmonėmis ir žmonių lygybė. [...] Ir aš mėgstu Jėzų, žinai, kaip kai kurie žmonės Prancūzijoje, tu pasakai

politiko vardą ir tai yra tavo politinė vizija. Jei mėgsti Sarkozį – esi sarkozistas. Jeigu mėgsti Olandą – esi olandistas. Galbūt aš galėčiau būti jėzuistas (Aras, 31 m., Prancūzija).

Tuo pačiu kvestionuojamas santykis su krikščionyste, bažnyčia, tikėjimu ir dieviškąja jėga. Po grįžimo iš lauko tęstas bendravimas su informantais atskleidė denominacines permainas, kurioms įtakos turėjo ėjimas šiuo keliu. Taip pat minėti dvasinių praktikų intensyvumo pokyčiai, įvairavę nuo dažnesnių meditacijų, maldų iki reguliaraus šventyklų lankymo. Pavyzdžiui, Edita atskleidė, kad ji, prieš tai lankiusi charizmatinę bažnyčią, šiuo metu lankosi presbiterionų šventyklose. Tokį sprendimą lėmė kelyje suvoktas noras dvasinę patirtį išgyventi intymiau, artimiau, bendruomeniškiau:

Mano religinės pažiūros vis dar tos pačios. Aš tikiu Dievu ir laikau save krikščione. Po camino aš nusprendžiau pakeisti bažnyčią ir eiti į bažnyčią reguliariai, kiekvieną sekmadienį. [Kokios tai buvo permainos?] Turiu omenyje, kad aš iki tol ėjau į charizmatikų bažnyčią ir dabar einu į presbiterionų bažnyčią, taigi, jos protestantiškos, bet šiek tiek skiriasi. Ši bažnyčia ramesnė ir šeimyniškesnė ir aš labiau jaučiuosi bendruomenės dalimi. [...] Šį permainų norą pajutau būtent camino. Ir esu labai dėkinga už šį sprendimą (Edita, 20 m., Čekija).

Tad galima teigti, jog iš krikščionybės tradicijos kilęs kelias šiandien pasižymi ypač didele pažiūrų įvairove bei vangia institucine komunikacija. Kalbant apie pastarąją, svarbu pabrėžti, kad tai gali būti būtent Šiaurinio kelio ypatybė.

Dalijimosi kultūra: nuo patarimo iki gėlių salotoms

Svarbus tradicinės piligrimystės dėmuo – dalijimasis, savotiškas šelpimas, padėdavęs nepasiturinčiam ar nuo nepalankių gamtos sąlygų kenčiančiam piligrimui. Dažnai globėjo vaidmenį atlikdavo bažnyčia, vienuolynai, kuriuose pavargęs piligrimas galėjo išsimiegoti, pavalgyti, sušilti, pasikalbėti. Dalijimasis buvo daugiadimensis ir, galima teigti, kertinis reiškinys šiame kelyje, aiškiai atsispindėjęs pusiau struktūruotuose interviu ar neformaliuose pokalbiuose. Jis padėdavo įsiliesti į kelią, spręsti problemas, sutaupyti, koreguodavo maršrutą, galų gale buvo svarbus formuojantis mažosioms bendruomenėms. Jis labiausiai atsiskleidavo tarp pačių piligrimų bei piligrimų ir piligrimų nakvynės namų darbuotojų.

Atsižvelgiant į piligrimų namų įsikūrimo motyvaciją, jų įrengimą, mokesčių, prižiūrėtojų bendravimą su piligrimais, galima išskirti kelis piligrimų namų tipus, pasižymėjusius skirtingu požiūriu į piligrimą.

Pirmuosius piligrimų namus, dažnai įvardijamus kaip *municipal*, finansuoja savivaldybė, o jų darbuotojams ši veikla – darbo vieta. Šių namų prižiūrėtojai paprastai nėra itin bendraujantys su piligrimais. Jų bendravimas dažniausiai apsiriboja piligrimų antspaudo į piligrimo pasą uždėjimu, įregistravimu į žurnalą,

kuriame nurodomi piligrimų duomenys. Taip pat jie suteikia bendros informacijos apie pastato, vietovės infrastruktūrą, atsako į klausimus. Tokių namų interjeras dažniausiai nebūna kuo nors išskirtinis, o piligrimai miega vienoje ar keliose patalpose, kuriose yra daugybė dviaukščių metalinių lovų.

Labai panašūs darbuotojų bendravimo požiūriu, tačiau dažnai patogiau įrengti bei brangesni būna privatūs piligrimų namai, kurių tikslas – ekonominė nauda. Čia už papildomą mokestį dažnai siūlomi pusryčiai. Prie jų galima priskirti gana retus daugiafunkcinius centrus, kuriuose gali nakvoti tiek piligrimai, tiek ir kiti svečiai.

Taip pat galima išskirti piligrimus priimančius vienuolynus, kurie buvo dominuojantys viduramžiais. Nors jų politika bendravimo ir aukų atžvilgiu skiriasi, iš esmės jie labiausiai įkūnija senosios tradicinės piligrimystės idėją – piligrimas kreipiasi į vienuolyną ar bažnyčią:

Aš taip pat buvau apsistojusi su religija susijusiose vietose. Tai buvo vertinanti justu nuolankumą patirtis, nes, nors aš nesu religinga, faktas, kad jie daro tai prieinama vieta piligrimams ir rūpinasi tavimi, yra labai nuolankus, visa tai daro tave dėkingą, aš niekad nebuvau dėkingesnė už pamaitinimą ir švarią vietą (Sem, 30 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Kiti yra įkurti dažniausiai jau kartą ar daugiau Santjago keliais ėjusių žmonių, kurie suinteresuoti dalijimusi. Daugelyje tokių piligrimų namų renkamos anoniminės aukos. Piligrimas pats gali nuspręsti, kiek aukoti, ir ar apskritai aukoti. Šiuose namuose taip pat buvo ruošiami bendra vakarienė bei bendri pusryčiai be jokio papildomo mokesčio. Jų šeimininkai paprastai išsiskirdavo bendravimu su piligrimais – jie dažniausiai buvo smalsūs, atidūs, įsimenantys svečių tautybes ar vardus. Šie namai taip pat dažnai išsiskirdavo interjeru – kitokiomis lovomis, įvairių daiktų gausa. Pavyzdžiui, vienuose iš tokių namų buvo galima pamatyti ant sienos pritvirtintas rogutes, šakes, senas pačiūžas, palubėje kabančią purpurinę baidarę ar spintelėje gulinčią Fridos Kahlo kūrybos knygą.

Prie visų tokio tipo namų apipavidalinimo ir istorijos kūrimo prisideda ir patys piligrimai. Juose galima dažnai išvysti piligrimų pieštų piešinių, nuotraukų, įvairių relikvų. Šie praeities piligrimų pėdsakai rodo, kad juose apsilankantys piligrimai yra šių namų dalis, o ne išgaruojantys pašaliečiai. Tokie namai, ir ypač juose vykstančios bendros vakarienės, kaip vėliau pasirodė, buvo labai reikšmingi kelio elementai, stipriai atspindėję dalijimosi ir dėkingumo idėjas:

Aš manau, kad piligrimų idėja tokia: jei turime vietą, kur miegoti, ko nors valgyti, turime savo mažą stotelę nakčiai ir tęsime savo kelionę toliau – visa kita galiausiai nelabai ir rūpi. Bet aš labai mėgstu kontrastą tarp purvinos albergės ir tada – tarp tikrai gražios, malonios vietos, nes tai leidžia pajusti skirtumą ir būti už jį dėkingai (Sem, 30 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Patiriamas svetingumas ir gaunama nauda daugelį piligrimų įkvepia ir skatina patiems duoti kitam. Pagalba ir dalijimasis pasireiškėdavo dalijimusi įvairiais daiktais. Pavyzdžiui, kelyje teko susidurti su pasiūlymu neberašant tušinukui gauti naują, paragauti salotoms tinkamų gėlių ir pan. Taip pat teko bendrauti su piligrimais, kurie ateityje šalia kelio norėtų įsigyti nekilnojamojo turto bei patys priimti piligrimus:

Jei turėsiu šeimą, norėčiau už 25 metų atidaryti albergę. Tai būtų graži albergė su skalbykla ir plaukimo baseinu. Ir ji nebūtų labai brangi. Aš tiesiog norėčiau gauti pakankamai pinigų, kad ji galėtų veikti, kad galėtų atsidaryti kitą dieną. Kodėl? Nes nuostabiausias dalykas, kokį gali daryti gyvenime, yra daryti kitus žmones laimingus. Jei nori būti laimingas, negali tiesiog pats būti toks. Gali nueiti į kiną ir pažiūrėti filmą, gali nueiti į restoraną ir ką nors suvalgyti pats sau ir mėgautis, bet tai mėgavimasis... Tai nėra laimė. Laimė ateina tuomet, kai prisidedi prie kitų laimės (Aras, 31 m., Prancūzija).

Kita vertus, nors norą įkurti savus piligrimų namus galima sieti su vertybe ir siekiu dalintis, Chemin sprendimą kartoti kelionę ne vieną kartą ar atsidaryti piligrimų namus įvardija kaip piligrimų polinkį išsyk išitraukti iš struktūrą bei mėginimą ją palaikyti, o šis naujai atrastos struktūros palaikymas gali tęstis net ir ilgą laiką po kelionės (Chemin 2015).

Piligrimai taip pat buvo linę dalintis įvairiausiais patarimais, pradėdant mobiliųjų aplikacijų vertinimais, rūbų skalbimo ir skalbyklės dalijimosi ypatumais, baigiant patarimais, kiek reikėtų vandens neštis ar kaip elgtis su nuo ėjimo iškilusiomis pūslėmis. Mano patyrimas atskleidė, kad piligrimui įsilieti į kelią yra paprasta ir jis, šis įsiliejimas, yra greitas ir keičiantis planus – nauji bendrakeleiviai klausinėjo, kur kitą dieną apsistosiu, ir siūlė pakoreguoti savo planus bei pasirinkti, jų manymu, geresnį variantą, kurį renkasi jie patys.

Dalijimosi idėją itin ryškiai atspindėjo piligrimas, pasisiūlęs palydėti pirmą rytą išėjus į kelią. Ant rankos jis buvo išsitatuiravęs tatuiruotę su kryžiumi:

Pasidariau ją praėjus keliems mėnesiams po mano pirmojo camino [Prancūzų]. Tai buvo gruodis, 2013 metai. Tai Santjago kryžius. Jo reikšmė – aš esu piligrimas, vū-hū! Klasika. Bet žinai, šis kryžius, ne vien simbolis Galicijos, žemės Ispanijoje. Tai simbolis viduramžių šventojo, kuris saugojo piligrimus. Reikšmė – kelias saugo mane, ir aš gal esu naujas šios grupės narys. Taigi aš turiu būti tu, kuris saugo piligrimus kelyje. Kelias saugo mane ir aš turiu saugoti žmones. Tai tarsi perdavimas. Camino tau kai ką duoda, ir tu turi irgi duoti kitam žmogui. kažkas tokio (Aras, 31 m., Prancūzija).

Tam tikru dalijimusi galima laikyti ir atvirą, palaikantį ryšį norą priimti kitą piligrimą bei jį išklausti. Kitaip tariant, dalijimasi slogiais gyvenimo įvykiais, mintimis, savybėmis, klausimais, kurie įprastoje aplinkoje kartais nepriimtini, socialiai nepageidaujami, nederantys su įprastu žmogaus įvaizdžiu toje aplin-

koje. Šis greitesnis atvirumas ir noras pasakoti bei išklaudyti kitą prisidėjo prie jau minėto *gyjimo*. Amerikietei Megan, kuri prieš tai jau buvo įveikusi Prancūzų Šv. Jokūbo kelią, atviri pokalbiai su kitu žmogumi padėjo atsikratyti gyvenimą nuodijusios savigailos:

Aš turiu tamsiąją savo pusę, tai – savigaila. Ir aš išmokau daug apie tai. Aš kalbėjau daug apie ją su vienu žmogumi. Ir tai padėjo man pamatyti, kad tai nuodijo mano gyvenimą, tas savęs gailėjimasis. Ir aš tikrai įveikiau tai per savo pirmąjį kelią (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Taigi dalijimasis čia yra ypač natūralus ir neįpareigojantis. Šio lauko specifika suponuoja dalijimąsi ir santykių mezgimą kaip vertybę. Kita vertus, pagalba ir dalijimasis, į kuriuos galima žvelgti kaip į geranoriškas antistruktūrinio lauko raiškas, gali prisidėti prie struktūrai būdingos hierarchijos kūrimo – visa tai tampa dar viena įdėmesnio žvilgsnio verta tema.

Noras priklausyti: „Kaip gerai, kad mes kartu, bet kiekvienas atskirai“

Norint aptarti bendruomeniškumo formavimosi procesus, reikėtų grįžti prie jau minėtų piligrimų keliavimo įpročių – tam tikro ritmiškumo – aptarimo. Kasdienis, retai kintantis ritmas leisdavo piligrimams pasimatyti tose pačiose vietose: kelyje, piligrimų nakvynės namuose. Galiausiai tai turėjo įtakos grupelės susiformavimui. Grupelės branduolį sudarė 6 žmonės (jų vardai pakeisti): 32 metų vokietė Julija, 29 metų vokietis Bertas, 31 metų prancūzas Aras, 20 metų čekė Edita, 30 metų amerikietė Sem ir aš. Prieš man atsiskiriant grupelę papildė 42 metų ispanas Janas. Taip pat buvo laikinų jos narių, su kuriais keliai kurį laiką vis susikirsdavo, tačiau galiausiai jie grupelę paliko – anksčiau laiko grįžo į namus ar atsiskyrė.

Tyrimo metu susiformavusią grupelę žmonių vienijo galimybė įvardinti savos grupelės narius, noras leisti laiką, nakvoti tuose pačiuose nakvynės namuose, kaip ir kiti tos grupelės nariai, ryšio palaikymas internetu. Taip pat priklausymo jausmas, kurį pažymi amerikietė piligrimė, į kelią einanti nebe pirmą kartą, tačiau šiame kelyje nebepatirianti ankstesniuose dviejuose išgyvento priklausymo jausmo:

Dabar aš jaučiuosi, kad jei man reikės pagalbos, kas nors man ją pasiūlys, ir tai yra camino dalis. Tačiau kalbant apie tai, kad kas nors ieškotų manęs ir norėtų žinoti, kad aš jaučiausi gerai, arba norėtų sužinoti „kur Megan šianakt“, aš žinau, kad to nėra. Ir tai man tinka. Tai mano pasirinkimas. Bent jau dabar (Megan, 36 m. Jungtinės Amerikos Valstijos).

Ryšys užsimegzdavo netikėtai ir atsakyti, kodėl susiformavo būtent tokia piligrimų grupelė, yra sunku. Artumas buvo beveik instinktyvus ir sunkiai išreiškiamas:

Kas mane sužavėjo, tai koks artimas tu gali jaustis net jei praėjo vos 3 dienos. Tu jautiesi, kad jie yra mano šeima. Jie yra mano žmonės. Ir aš nežinau, kaip tai prasideda. Aš nežinau, kaip tai įvyksta šitaip greit. Kaip ir žinau – mes visi dalijamės panašia patirtimi, tad lyg ir natūralu. Bet tuo pačiu yra kažkas daugiau, nežinau (Sem, 30 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Vis dėlto pastebimas panašus piligrimų amžius, interesai, taip pat panašus pradžios taškas – visi grupelę sudarę piligrimai kelią pradėjo nuo kelio pradžios taško – Irūno miestelio arba Bilbao ir susitiko įvairiuose miesteliuose. Nors pastebėtas siekis drauge leisti laiką, kita vertus, atsiskleidė ir poreikis pabūti kelyje atskirai, turėti pakankamai laiko sau. Piligrimai džiaugėsi, kad gali pasimatyti su jau pažįstamais žmonėmis, palaikyti ryšius, dalintis. Tačiau dauguma sutikusių minėjo, kad jiems itin svarbi vienatvė, galimybė pabūti su savo mintimis. Kai kurie susiformavusios grupelės nariai pasakojo, jog jiems labai patinka eiti pakankamu atstumu, kad būtų neįmanoma bendrauti, tačiau ne pernelyg dideliu, kad nebūtų galima vienam kito matyti. Čekė Edita šiai artumo specifikai nurodė pavadinimą – „Kaip gerai, kad mes kartu, bet kiekvienas atskirai“:

Aš manau, kad mes sudarėme tarsi mažą grupelę čia, camino. Ir tai 5–6 žmonių..., galbūt 7 grupelė. Ir kaip gerai, kad mes kartu, bet kiekvienas atskirai. Nes taip gerai, kai gali būti vienas, tačiau tuo pačiu palaikyti ryšį whats app'e [mobiliojoje aplikacijoje]. Taigi tu vis tiek jautiesi kaip šios mažos grupelės narys (Edita, 20 m., Čekija).

Tyrimo metu atsiskleidė, kad tie, kurie ateina dviese, nelabai linkę palaikyti panašų ritmą, tapti grupės dalimi. Taip pat galima išskirti nesilaikančius įprasto ritmo, pasirenkančius eiti labai nedaug kilometrų, ar atvirkščiai – labai daug. Toks pasirinkimas trukdė įsilieti į konkrečią bendruomenę – naujų pažįstamų srautai nuplaukdavo į priekį.

Sprendimas pasilikti toje pačioje vietoje vieną ar dvi dienas arba nutolti leisdavo pažinti kitus piligrimus. Amerikietė Megan taikė šį metodą norėdama patirti kitokį kelią:

Aš maniau, kad galiu paprasčiausiai praleisti dvi dienas ten pat ir sutikti visiškai naujus žmones. Mėgstu manyti, kad tai nėra sutapimas. Tai taip keista. Tu turi kontrolę, tačiau negali kontroliuoti rezultato. [...] Ir, taip filosofiskai mąstydamas, aš nusprendžiau ridenti kauliuką. Ar tai buvo vertinga? Manau, taip. Iš tiesų tai buvo geras sprendimas. Tai moko pasitikėti likimu, arba bent jau tikėti, kad aš negaliu visko sukontroliuoti (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Ši piligrimė jau buvo cituota aptariant priklausymo jausmą ir jo nebuvimą. Atsietumas, priklausymo jausmo nebuvimas lėmė jos polinkį eksperimentuoti, pamesti savo kasdien matomus bendrakeleivius ir mėginti pažinti naują kelią. Panašų sprendimą Šiaurinio kelio piligrimams teko priimti kryžkelėje, kurioje

galima pasirinkti toliau tęsti Šiaurinį kelią arba pasirinkti daugmaž 400 kilometrų ilgio Primityvųjų kelią (*Camino Primitivo*). Šis kelias, anot legendos, yra seniausias iš visų Šv. Jokūbo kelių. Minėtos grupelės nariai pasitarę nutarė tęsti kelionę Šiauriniu keliu.

Praėjus 17 dienų nuo kelio pradžios, aš taip pat nutariau atsiskirti nuo susiformavusios bendruomenės, savotiškos mažosios šeimos, ir patirti kitą kelią. Sutikti žmones, kurių daugumos, galima tikėtis, iki tol nebuvo mačiusi, o jei ir buvau – tik prabėgomis. Stebėti ir analizuoti jų išgyvenamą kelią, požiūrį į bendruomeniškumą, saistymąsi, stebėti mažosios šeimos reiškinių. Vis dėlto į naują mažąją bendruomenę įsilieti nepavyko, kelias buvo kur kas labiau susimaišęs – galima manyti, kad lengviau tapti grupelės dalimi kelią pradėjus eiti ankščiau.

Vis dėlto, nepaisant kelyje užsimezgančių artimų ryšių, piligrimai yra linkę priskirti save didesnei piligrimų bendruomenei: „Čia labai malonu, kai tu nepažįsti žmogaus, bet gali jam pasakyti: Hi! Buen camino! [Labas! Gero kelio!] Taip lengva pradėti kalbėti su jais. [...] Kiekvienas čia yra dėl tam tikrų priežasčių. Kiekvienas. Ir, ko gero, tai mus sujungia“ (Edita, 20 m., Čekija).

Kelyje pastebėtas greitas ryšio užmezgimas, lengva pokalbio pradžia. Piligrimai dažnai prasilenkdami pasisveikindavo, imdavo klausinėti, iš kurios šalies kitas atvyko, pasakoti apie save. Toks ryšys, greitai užsimezgęs, dažnai greitai ir nunykdamas užleisdamas vietą naujiems pokalbiams, išskyrus jau minėtą artimesnę grupelę.

Priklausymo piligrimų bendruomenei išraišką buvo galima pastebėti iš užrašų tuneliuose, patiltėse, iš įvairiose vietose priklijuotų lipdukų ir pan. Nors piligrimų iš Lietuvos kelyje sutikti nepavyko, keliose vietose buvo galima pamatyti su Lietuva susijusių ženklų: ant kelio ženklo priklijuoti lipdukai su piligrimų iš Lietuvos vardais, šalimi, data ar vėliava, Kauno miesto pavadinimu, herbu.

Su tautybe susijusių elementų kelyje vis pasitaikydavo. Šie ypač išryškėdavo jau minėtuose svetinguose piligrimų namuose. Kai kurių šeiminkai turėjo pasikabinę žemėlapi, kuriame prašydavo įsmeigti smeigtuką į vietą, kurioje gyvena, taip pat jie buvo kur kas labiau linkę pasidomėti, iš kurios šalies piligrimas atvyko, pasakyti su šia šalimi susijusį faktą.

Patys piligrimai gana skirtingai išreikšdavo savo santykį su tautiečiais, tačiau tyrimo metu atsiskleidė, kad tie, kurie savo tautiečius sutinka retai, daug labiau vertina šį ryšį. Pavyzdžiui, amerikietei Sem šis ryšys buvo lauktas ir išskiriamas iš kitų:

Aš nesutikau daug amerikiečių, pirmomis dienomis aš jų visai nemačiau. Bet vakar aš buvau su keliomis amerikietėmis merginomis ir mes tiesiog kalbėjomės, ir tai buvo, žinai, kai tu sutinki ką nors iš savo gimtosios šalies, tu turi automatinį supratimą apie tai, iš kur jie atėję. Taigi, tai buvo skirtingas ryšio tipas. Bet taip pat labai staigiai pradžiuginantis (Sem, 30 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Čekė Edita vis užsimindavo, kad norėtų sutikti čeką, kol vieną dieną sutiko juos kelis:

Aš taip laukiau, kol sutiksiu bent vieną čeką! O per vieną dieną sutikau net tris! (Kaip sekėsi su jais bendrauti, apie ką kalbėjote?) Iš tiesų nelabai ir pamenu, apie ką kalbėjome, svarbiausia, kad kalbėjome čekiškai. Gal visai nebūtų apie ką kalbėti, jei nebūtume iš ten pat... O dabar taip gerai (Edita, 20 m., Čekija).

Kita vertus, kai kuriems piligrimams, kurių tautybės piligrimų kelyje buvo labai daug, ši savybė kliuvo. Pavyzdžiui, keliems piligrimams iš Vokietijos, tarp jų ir Julijai, tai tapo trūkumu: „Mane taip erzina, kad šiame kelyje daug vokiečių... Kartais kad ir ką sutiktum, tas vokietis... Kad ir ką išgirstum – vokiškai. Aš čia atėjau ieškoti naujų pažinčių ir praktikuotis anglų kalbos, o turiu kalbėti ir kalbėti vokiškai. Juk ne į Vokietiją atvykau“ (Julija, 32 m., Vokietija).

Kelias, dažnai tampantis tinkamu lauku pabėgti, atitolti nuo savos aplinkos, per kitus tautiečius priartina ir *paliktąją realybę*. Galima pastebėti, kad retesnis jos atspindys, šiuo atveju mažesnis sutinkamų tos pačios tautybės piligrimų skaičius, daro įtaką pasiilgimo jausmui. Bet kasdien girdima sava kalba ima erzinti ir neleidžia atitrūkti nuo to, nuo ko bėgama.

Simbolinės giminystės įvaizdžiai ir konkurencija

Tyrimo metu susiformavusi grupelė žmonių šiai grupei priskirdavo šeimos pavadinimą. Apie šeimos įvardijimą rašo Mendelis, atradęs, kad šis būdingas slenkstiškas būsenas išgyvenančioms grupėms – tiek pėsčiomis ilgus atstumus keliaujantiems piligrimams, tiek keliautojams su kuprine. Vis dėlto šeimos įvardijimas Mendelio tyrime yra bendras – šeima tampa žmonių, einančių tuo pačiu keliu ar keliaujančių su kuprinėmis, visuma (Mendel 2010). Tai kiek panašiau į Andersono įsivaizduojamą bendruomenę (Anderson 1969, cit. iš Cohen 2001), o šeima tampa šio reiškinių įvardijimu.

Tyrimo metu atsiskleidė tiriamųjų ypatybė šeiminius įvaizdžius priskirti savo grupei – jau minėtiems, artimesnius kontaktus palaikantiems, internetu susirašantiems, dėl nakvynės vietos susitariantiems žmonėms, o kartais taip pat ir tiems, su kuriais dažnai pasimatoma įvairiose vietose, nors ir, pavyzdžiui, priklausymo jausmas nėra akivaizdus ir internetinė komunikacija nėra palaikoma. O kalbėdami apie kitus piligrimus – nebūtinai apie pažįstamus, jie minėjo bendrus tikslus, savumą, vienodumą. Visa tilpo žodyje *piligrimas*.

Piligrimų namuose vis sutinkamas 68 metų ispanas Džoša grupelės narių buvo vadinamas *seneliu*. Džoša, sveikindamas piligrimą Bertą su 29 gimtadieniu, pats yra pavartojęs *anūko* įvaizdį.

Taip pat vieno pusiau struktūruoto interviu metu išgirsta tetos metafora:

Aš jaučiuosi kaip teta, ne kaip pagrindinis šeimos narys. Šiek tiek tolimesnis ryšys. Kai kurie žmonės turi artimesnes šeimas šiame kelyje. Žmonės sufor-

mavo tikrai stiprius ryšius. O aš ne. Man patiko asmenybės, kurias sutikau, bet aš nesu grupės dalis. Ir manau, kad tai tarsi kombinacija to, kur aš esu dabar, ir noro būti nepriklausomai, vienatvės noro (Megan, 36 m., Jungtinės Amerikos Valstijos).

Ši simbolinės giminystės ir priklausymo idėja taip pat prisideda prie struktūros atkūrimo. Tyrimo metu pasitvirtino minėta kritika Turneriams: piligrimystės kelias neišvengė varžymosi. Konkurencingumas ir bendruomenės ribų braižymas ypač aiškiai atsiskleidė vietose, kuriose atsirasdavo tikimybė negauti tam tikros naudos – pavyzdžiui, jis ryškiausiai atsispindėjo piligrimų nakvynės namuose, kuriuose trūkdavo miegui skirtų vietų.

Piligrimai, nors ir linkę save priskirti vienai didelei ir bendro tikslo telkiančiai piligrimų grupei, įsivaizduojamai bendruomenei, galiausiai vis tiek skiria *savus* ir *svetimus*. Nors ir pasiruošę dalintis su kitu, jie mieliau dalinsis su pažįstamu ir savu. Tyrinėjamoje grupelėje atsirado nerašyta taisyklė: jei atėjęs į nakvynės vietą piligrimas sužino, kad piligrimai bus dokumentuojami vakare t. y. dienos metu vietos priklausymą žymi tik daiktai, uždėti ant lovų, tuomet reikėtų padėti kokį nors daiktą, kuris reikštų, kad vieta jau užimta kito. Visai nesvarbu, kad kitas piligrimas į nakvynės namus gali ateiti tik vėlai vakare.

Guemes piligrimų namuose, pasižymėjusiuose ypatingu dalijimusi, pradedant stikline vandens, paduodama atvykėliui, baigiant bendrais pietumis, vakariene, itin patogiais miegamaisiais, išryškėjo hierarchijos idėjos. Vykstant pristatymui, pranešėjas pakvietė vokiečių ir apibūdino ją kaip itin nusipelnusią – ji keliavo nuo savo namų Vokietijoje. Visa salė plojo. Pažymėtina (Mendel 2010; Sepp 2014), kad toks išskyrimas prisideda prie hierarchijos kūrimo tarp piligrimų. Ji priklauso ir nuo vietos, iš kurios piligrimas pradėjo kelią. Aukščiausią statusą įgyja tie, kurie savo kelią pradeda nuo namų. Atskirai minimi tie, kurie pradėjo eiti nuo Irūno – oficialaus kelio pradžios taško.

***Communitas*: nenuspėjama bendruomeniškumo ekstazė**

Tyrimo metu atsiskleidė *communitas* – jau aptartos ypatingos, bet kokią hierarchiją paneigiančio artumo būsenos – išgyvenimas. Galima sutikti, kad *communitas* susiformuoja spontaniškai, bei pridurti, kad jo susiformavimui svarbios netikėtos, nekasdienės aplinkybės. *Communitas* nėra įprastas bendruomeniškumas, kuriam būdingas priklausymo jausmas ir tęstinumas, tam tikra nuolatinė kūryba. Vis dėlto jis su bendruomeniškumu dalijasi pagalbos ir dalijimosi ypatybėmis. Jeigu šios ypatybės prisideda prie ilgalaikį ryšį palaikančios grupelės formavimosi, tai, kalbant apie *communitas*, jos tampa savotiška kibirkštimi, sukeliančia gana sunkiai nusakomą bendrumo, vienybės, buvimo ne vienam jausmą, įkūnijantį giliausias piligrimines vertybes.

Kaip pavyzdį galima pateikti kartą, kai 10–15 piligrimų grupė, pasirinkusi alternatyvų, piligrimų namų šeiminkės pasiūlytą maršrutą, kurioje buvau ir aš, pasiklydo. Galiausiai buvo prieita vielinė dygliuota tvora. Piligrimė Julija iš Vokietijos pasakė, kad ji tikrai neperlips – jai teks ieškoti kito kelio. Aplink driekėsi aukštomis žolėmis apaugę laukai. Tačiau piligrimų komanda susikooperavo ir padėjo visiems abejojantiems savo jėgomis perlipti per dygliuotą tvorą bei perkelti daiktus. Vokietis Bertas tai įvardija savotišku camino bendruomenės simboliu:

Pavyzdžiui, ar pameni, kaip mes kirtome traukinių tiltą? Ar pameni situaciją, kai mes kirtome dygliuotą tvorą? Taigi, žinai, būtų sunku perlipti dygliuotą tvorą vienam. Bet, žinai, visi padėjo vienas kitam. Vieni žmonės sakė: Ne, aš negaliu šito padaryti. Kiti atsakė: Taip, gali ir mes tau padėsime. Galiausiai visi perlipo tvorą, nes mes dirbome kartu, ir tai savotiškas camino bendruomenės simbolis, manau. Nes niekas nelieka užnugaryje ir kiekvienas padeda kitam (Bertas, 29 m., Vokietija).

Ši situacija, visų pirma iliustruojanti pagalbą kitam, iliustruoja ir dar vieną svarbų *communitas* elementą – antistruktūriškumą. Nors piligrimystė dažnai priskiriama antistruktūrai, pats kelias, aiškiai nurodomas žemėlapiuose, giduose bei erdvėje nužymėtas orientyrais, tampa savotiška struktūra. Jis tampa saugumo simboliu – piligrimui telieka būti atidžiam ir eiti nesibaiminant pasiklysti. Nukrypimas nuo kelio tampa antistruktūros išraiška ir su visu tuo susijusios pasekmės – nerimas, nesaugumas – lemia poreikį remtis į kitą, pasitelkti kitą kaip savotišką nusiramimą ir išeitį: „Viešpatie, pamenat tuos laukus? Aš tada ėjau tirtėdama iš baimės, kad užlipsiu ant gyvatės. Padėjo tik tai, kad buvau ne viena“ (Edita, 20 m., Čekija).

Taip pat galima paminėti pavyzdį, kada Julija pasiklydo. Tos dienos maršrutas buvo klaidus: buvo galima rinktis tiek rekomenduojamą, tiek alternatyvų maršrutą, geltonos rodyklės buvo sužymėtos neaiškiai:

Tada tu kažkaip dingai iš akių, aš ieškojau kelio ir supratau, kad nežinau, kur eiti... Labai susinervinau, išsigandau. Ir, ačiū Dievui, sutikau tada Džošuą, jis toks linksmas ir ramus, mes dar kažkokių piligrimų sutikom, ir linksmi sau atėjom. Tada ta bendra vakarienė ir visa kita. Įspūdinga diena. Tas jausmas (Julija, 32 m., Vokietija).

Ne mažiau svarbi *communitas* dalis buvo bendros piligrimų namų savininkų ruošiamos vakarienės. Jos ne tik buvo reikšmingos mažųjų grupelių formavimuisi, bet ir itin stipraus atsipalaidavimo, artumo jausmu. Intensyvesnės emocijos (nepaisant galimo tam tikro neigiamo jų atspalvio), netikėtumai tampa aplinkybe, skatinančia geriau ir subtiliau patirti tiek kitą asmenį, tiek bendruomenę apskritai. Tai yra kelios minutės ar valandos, kai patiriama hierarchinių normų nepaisanti vienybė. Toks patyrimas, kaip jau minėta, visiškai nenuspėjamas, pasižymintis

aplinkybių sukuriama spontaniškumu. Vienybė atsiranda per pagarbą kitai kultūrai, pagarbą silpnesniam. Šis *communitas* jausmas išskyla, kai žmogus pajunta vienybę ne tik su šalia esančiu, bet ir su žmogiškąja gyvybe apskritai.

Išvados

Patogi kelio infrastruktūra, palyginti žemos kainos, vietomis sudėtingesnis reljefas motyvuoja piligrimą ir paverčia lauką pakankamai patogiu iššūkiu, leidžiančiu šiuolaikiniam prasmės ieškotojui pajauti paviršinę antistruktūros galią išlaikant saugumą.

Dauguma Šiaurinių Šv. Jokūbo kelią pasirinkusių informantų seniau buvo pradėję arba įveikę Prancūzų maršrutą. Informantų pasakojimuose atsiskleidė priešprieša tarp *mūsų*, einančių Šiauriniu keliu – gamta, pajūriu, dažnoje vienvėje ir tyloje, bei *jų* – pavargusios, triukšmingos, pasislėpti neturinčios kurminios, einančios pagrindiniu Prancūzų Šv. Jokūbo keliu. Informantai buvo linkę akcentuoti kontempliacijos svarbą, kuri dažnai buvo įvardijama kaip svarbus motyvas, paskatinęs keliauti.

Nors piligrimystės motyvuose ryškiausi į save orientuoti gyjimo nuo įvairių psichologinių sutrikimų ir ydingų mąstymo įpročių, savęs pažinimo, erdvės kontempliacijai, nuotykių patyrimo motyvai, keliaujant šiuo keliu, ypač reikšminga piligrimo patirtis ir pasirinkimus formuojanti socialinė plotmė. Stebėjimų metu pastebėtas glaudaus, pastovaus, į *mažosios šeimos* konstrukta besiformuojančio tarpusavio ryšio kūrimas, kuris susijęs su kelio specifika – mažesniu piligrimų ir piligrimų namų skaičiumi. Per dalijimąsi ir siekį priklausyti besiformuojantis bendruomeniškumas Šv. Jokūbo kelyje tampa savotišku kelio vedliu, koreguojančiu piligrimų laisvalaikį, maršrutą, kelionės būdą. Kelionėje užmezgami ryšiai yra ilgalaikiai – iš kelionės grįžę informantai toliau bendrauja, lanko vienas kitą.

Nors kelionės specifika suponuoja dažną pagalbą ir dalijimąsi, o informantai jautėsi esantys didesnės ir bendro tikslo telkiamos piligrimų bendruomenės dalimi, situacijose, susijusiose su nauda, išryškėjo skirstymas į *savus* – pažįstami, su kuriais yra palaikomi ryšiai, ir *svetimus* – visus kitus, bei matoma išskirtinė pagalba savam ir pažįstamam. Taip pat juntamos hierarchinės kelio ypatybės, pasireiškiančios klasifikavimu pagal nusimanymą keliaujant, įveiktą atstumą, pasirinktą keliavimo būdą, trukmę.

Piligrimystė Šiauriniame Šv. Jokūbo kelyje gali būti laikoma slenkstiška, pereinamąja terpe, kurioje šiuolaikinis žmogus atsiduria tam, kad per buvimą gamtoje, vienvėje, fizinius iššūkius ir santykį su kitu piligrimu patirtų vidines ir išorines transformacijas bei galėtų harmoningiau funkcionuoti savo įprastoje aplinkoje. Piligrimai kelyje kaskart patiria skirtingus suvokimus – tai lemia šiuolaikinio keliautojo sprendimą vėl grįžti į kelią.

Literatūra

Badone, Ellen; Roseman, Sharon. 2004. *Intersecting Journeys: The Anthropology of Pilgrimage and Tourism*. Champaign: University of Illinois Press.

Belhassen, Yaniv. 2009. Fundamentalist Christian Pilgrimages as a Political and Cultural Force, *Journal of Heritage Tourism* 4(2): 131–144.

Chemin, Eduardo. 2012. *Pilgrimage in a Secular Age*. PhD Research. University of Exeter, UK.

Chemin, Eduardo. 2015. The Seductions of the Way: The Return of the Pilgrim and the Road to Compostela as a Liminal Space, M. Giovine, D. Picard (eds). *The Seductions of Pilgrimage: Sacred Journeys Afar and Astray in the Western Religious Tradition*: 211–232. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Cohen, Anthony. 2001. *The Symbolic Construction of Community*. London, New York: Routledge.

Collins-Kreiner, Noga. 2010. Researching Pilgrimage: Continuity and Transformations, *Annals of Tourism Research* 37(2): 440–456.

Digance, Justine. 2003. Pilgrimage at Contested Sites, *Annals of Tourism Research* 30(1): 143–159.

Dubisch, Jill. 2008. Sites of Memory, Sites of Sorrow: An American Veterans' Motorcycle Pilgrimage, P. J. Margry (ed.). *Shrines and Pilgrimage in the Modern World*: 299–322. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Frey, Nancy Louise. 1998. *Pilgrim Stories: On and Off the Road to Santiago, Journeys along an Ancient Way in Modern Spain*. Berkeley: University of California Press.

Gilmore, Lee. 2010. *Theater in a Crowded Fire: Ritual and Spirituality at Burning Man*. Berkeley: University of California Press.

Gothóni, René. 1993. Pilgrimage = Transformation Journey, *Scripta Instituti Donneriani Aboensis* 15: 101–116.

Liutikas, Darius. 2009. *Piligrimystė: vertybių ir tapatumo išraiškos kelionėse*. Vilnius: Lietuvos piligrimų bendrija.

Liutikas, Darius. 2016. Lietuvių piligrimų dienoraščiai. Ieškant gyvenimo prasmės: Vilnius – Santjago de Kompostela, *Soter* 57(85): 95–101.

MacClancy, Jeremy. 1994. The Construction of Anthropological Genealogies: Robert Hertz, Victor Turner and the Study of Pilgrimage, *Jaso* 25(1): 31–40.

Margry, Peter Jan. 2008. *Shrines and Pilgrimage in the Modern World*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

McMillan, David; Chavis, David. 1986. Sense of Community: A Definition and Theory, *Journal of Community Psychology* 14: 6–23.

Mendel, Tommi. 2010. Foot-pilgrims and Backpackers: Contemporary Ways of Travelling, *Scripta Instituti Donneriani Aboensis* 22: 288–315.

Mikaelsson, Lisbeth. 2012. Pilgrimage as Post-secular Therapy, *Scripta Instituti Donneriani Aboensis* 24: 259–273.

Mróz, Franciszek; Mróz, Łukasz Andrzej. 2013. Pilgrimage and Religious Tourism on the Way of St. James – The First European Cultural Route, *Вісник Львівського університету*. Серія географічна 43(2): 366–379.

Nilsson, Mats. 2018. Wanderers in the Shadow of the Sacred Myth: Pilgrims in the 21st Century, *Social & Cultural Geography* 19(1): 21–38.

Nilsson, Mats; Tesfahuney, Mekonnen. 2016. Performing the “Post-secular” in Santiago de Compostela, *Annals of Tourism Research* 57(March): 18–30.

Oficina del Peregrino [Pilgrimų biuro internetinė svetainė]. 2006, 2016. <<http://oficinadelperegrino.com/wp-content/uploads/2016/02/peregrinaciones2006.pdf>> [žiūrėta 2019 03 21].

Peelen, Janneke; Jansen, Willy. 2007. Emotive Movement on the Road to Santiago de Compostela, *Etnofoor* 20(1): 75–96.

Reader, Ian. 2007. Pilgrimage Growth in the Modern World: Meanings and Implications, *Religion* 37(3): 210–229.

Rountree, Kathryn. 2006. Journeys to the Goddess: Pilgrimage and Tourism in the New Age, W. H. Swatos (ed.). *On the Road to Being There: Studies in Pilgrimage and Tourism in Late Modernity*: 33–60. Boston: Brill Academic Publishers.

Sallnow, Michael. 1981. Communitas Reconsidered: The Sociology of Andean Pilgrimage, *Man* 16(2): 163–182.

Scott, Robert. 2010. *Miracle Cures: Saints, Pilgrimage, and the Healing Powers of Belief*. London: University of California Press.

Senn, Corelyn. 2002. Journeying as Religious Education: The Shaman, the Hero, the Pilgrim, and the Labyrinth Walker, *Religious Education* 97(2): 124–140.

Sepp, Tiina. 2014. Pilgrimage and Pilgrim Hierarchies in Vernacular Discourse: Comparative Notes from the Camino de Santiago and Glastonbury, *Journal of Ethnology and Folkloristics* 8(1): 23–52.

Slavin, Sean. 2003. Walking as Spiritual Practice: The Pilgrimage to Santiago de Compostela, *Body & Society* 9(3): 1–18.

Turner, Victor. 1991. *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Vilaca, Helena. 2010. Pilgrims and Pilgrimages: Fatima, Santiago de Compostela, and Taize, *Nordic Journal of Religion and Society* 23(2): 137–155.

Walsh, John; High, Steven. 1999. Rethinking the Concept of Community, *Histoire Sociale* 32(64): 255–273.

Pilgrims on the Northern Way of St James: Motives and Relationships of Pilgrims

Rūta Staniulytė

Summary

The routes of the Way of St James are remarkable for the steadily growing number of pilgrims. For example, in 2006, the number of pilgrims who made it or a part of it was 100,377. By 2016, this number had increased to 277,854. The number of Lithuanians making it is also increasing. In 2006, only 18 Lithuanians followed the Way of St James, but in 2016 it was 657 individuals (Oficina del Peregrino 2006; Oficina del Peregrino 2016). In this paper, the multi-layer phenomenon of the pilgrimage on the Northern Way of St James in Spain is analysed. It focuses on the main motives and values of pilgrims seen on a pilgrimage that motivates the contemporary Westerner to go on a pilgrimage. It also analyses how pilgrims construct their relationships with each other and the broader pilgrim community, and how important this relationship is on a pilgrimage that requires a lot of resources.

Ethnographic field research was conducted by the author from 23 June to 21 July 2017 on the Northern Way of St James, which is usually chosen by only 6% of all pilgrims. Due to the author's injury, the route was started not from the very beginning but from the second biggest point on the route, Bilbao city. This route has a slightly different specificity to the main one: more difficult terrain, an ocean shoreline, much less cultural heritage, pilgrimage homes, etc. The choice of field research done on the route allowed for more detailed research based on a route other than the most popular, the French route. It also allowed for concentration on the perception of the phenomenon of togetherness and interaction among pilgrims in a smaller group.

The research methods used during the investigation process, in addition to participant observation, were: six semi-structured interviews, informal conversations, visual documentation, and online communication with the pilgrims after the fieldwork.

The specifics of the Way of St James is seen in the institutionalised communication of Christian ideas. The profile of a Northern Way pilgrim and the main motives for the pilgrimage are presented mainly through *therapeutic* features.

The phenomenon of togetherness of pilgrims' relationships with each other, as well as with the broader, more abstract community of pilgrims, is revealed through the experience of *communitas* and its expression. Sharing and helping each other are the most notable along the way.

In conclusion, it is noted that the quite good infrastructure of the way and the comparatively low prices, despite the sometimes challenging terrain, make this route a rather comfortable challenge, which allows a person in contemporary post-industrial society to feel the *superficial power of anti-structure* without risk to his/her privacy or safety. The main motives for making the pilgrimage are: an opportunity to heal various psychological disorders and ironic or erroneous thinking habits, to gain skills of self-awareness, to find a space for contemplation, and also to get some adventurous experience.

The research done for this article reveals the development of a close, interconnected, to the 'small-family' related group. The emerging togetherness on the Way of St James becomes a kind of road guide, adjusting to the pilgrim's leisure time and the domestic side of the journey. Relationships built while travelling become long-lasting, as after returning home pilgrims continue to communicate with and visit each other.

While the specifics of travel presuppose frequent assistance and sharing, and pilgrims felt part of a larger community united by pilgrimage, in situations where benefits were involved, a division into friends and strangers emerged. Some sort of 'hierarchical' features of the road were perceived, as well: for example, some pilgrims saw themselves as having 'expert knowledge' of the road based on the distance they had travelled, the mode of travel they chose, and the duration of being involved in the pilgrimage itself.

The pilgrimage on the Way of St James can be considered as a transitional space in which a person in contemporary society finds nature, solitude, physical challenges and relationships with other pilgrims, experiencing internal/external transformations enabling him/her to function more harmoniously in his/her own life back home. Each time, pilgrims taking the road experience different insights, which makes the contemporary traveller decide to return again.

Gauta 2019 m. balandžio mėn.

Lietuvos istorijos instituto mokslinis žurnalas „Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos“ leidžiamas vietoj nuo 1996 metų ėjusios etnologinių monografijų ir studijų serijos „Lietuvos etnologija“. Čia publikuojami Lietuvos ir užsienio etnologų ir antropologų straipsniai, recenzijos, mokslinė informacija, atskleidžiamos mokslinio gyvenimo realijos. Šis numeris – specialus teminis: „Tautos tyrimų ištakos ir antropologija“, jo sudarytoja – Vida Savoniakaitė.

ISSN 1392-4028

Mokslinis tęstinis leidinys

Lietuvos etnologija 19(28)
Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos
2019

Redaktorė *Aldona Radžvilienė*
Dailininkė *Audronė Uzielaitė*
Maketuotoja *Žydronė Jakonytė*
Anglų kalbos redaktorius *Joseph Everatt*
Vertėja iš anglų kalbos / į anglų kalbą *Dalia Cidzikaitė*

2019 12 20. 16,38 leidyb. apsk. Tiražas 150 egz.
Išleido Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5, 01108 Vilnius
Spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius